

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

з науково-педагогічної роботи

« _____ » _____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ»

для студентів освітнього рівня «бакалавр»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійна програма «Економіка»
факультет економіки та менеджменту
кафедра управління персоналом та економіки праці

Навчальну програму схвалено на
засіданні кафедри управління персоналом
та економіки праці
протокол від «28» серпня 2018 р. № 1

Завідувач кафедри управління
персоналом та економіки праці
_____ Ю.В. Богоявленська

Розробник: к.е.н., доц., доцент кафедри управління персоналом та економіки
праці Обіход С.В.

Житомир
2018 – 2019 н.р.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Профорієнтація» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності 051 «Економіка».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психічні, психофізіологічні, психологічні особливості трудової діяльності, медичні показання і протипоказання за професіями, особистісні характеристики людини та їх відповідність вимогам професії.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Професійна орієнтація» викладається після вивчення дисциплін «Економіка підприємства», «Кадрове діловодство», «Організація праці», «Нормування праці», «Трудове право».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Професійна орієнтація» є формування у студентів системи знань з професійної орієнтації і компетенцій з надання допомоги у виборі професії або її зміни та проведення профвідбору; засвоєння студентами теорії, принципів, закономірностей процесу професійного самовизначення особистості, а також опрацювання певних навичок для їх використання на практиці.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Професійна орієнтація» є надання можливостей в оволодінні системою знань та набутті практичних навичок у сфері професійного самовизначення; формування професійно важливих умінь застосовувати одержані знання під час проведення профорієнтаційної консультації з метою надання допомоги особистості у її професійному самовизначенні, самореалізації, у будь-який період її професійного становлення або переживання будь-яких професійних криз.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: сутність профорієнтації як фактора формування трудового потенціалу та регулювання ринку праці; форми, функції та принципи профорієнтації; систему управління профорієнтаційною діяльністю; нормативно-правове забезпечення профорієнтації в Україні; основи професіографії; існуючі класифікації професій; вимоги професій по психофізіологічних якостей людини; зміст професіограми; процедуру розробки психограми; основи психодіагностики; психологічну структуру особистості; типологію людини і професії; методи професійної психодіагностики; структуру інтелекту; методіку вимірювання інтелектуального потенціалу особистості; зміст профінформації та зарубіжний досвід її проведення; зміст профконсультації та етичні принципи діяльності профконсультанта; психолого-педагогічні вимоги до проведення індивідуальних бесід; процедуру проведення професійного добору і професійного відбору; методи оцінювання персоналу та їх поєднання в процесі профвідбору; інноваційні технології проведення співбесіди; особливості профвідбору в зарубіжних країнах; види професійної адаптації як напрямку профорієнтації; форми управління професійною адаптацією.

вміти: застосовувати сучасні технології проведення психодіагностичних досліджень обираючих професію (випускників шкіл, безробітних тощо) та претендентів на робочі місця (посади); проводити профдобр і профвідбір для професій, що потребують профвідбору; визначати професійну придатність людини; розробляти психологічні профілі особистості і професії, професіограм, персонограм, діаграм розвитку професійних компетенцій у працівника та їх значимості для посади; використовувати інноваційні технології проведення співбесіди; застосувати нетрадиційні методи профвідбору; проведення профвідбору за компетенціями працівника; вміти поєднувати методи оцінювання персоналу в процесі профвідбору; проводити професійний кліринг; організувати управління професійною адаптацією.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/ 3 кредити ECTS.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи навчальної дисципліни

Тема 1. Профорієнтація як фактор формування трудового потенціалу та раціонального регулювання ринку праці

Мета, завдання, предмет і методологія вивчення науки «Професійна орієнтація».

Профорієнтація як фактор формування трудового потенціалу. Профорієнтація як галузь наукових досліджень, економічна дисципліна. Профорієнтація як галузь практичної діяльності.

Історія розвитку системи профорієнтації населення. Засновники профорієнтації як наукової системи і як галузі професійної діяльності. Особливості сучасного стану профорієнтаційної діяльності в зарубіжних країнах.

Ринок праці та профорієнтація: нові вимоги та завдання. Ринок праці як складова ринкової економіки. Фактори становлення ринку праці. Дослідження в науковій літературі впливу структурно-технологічних перебудов у господарюванні, структурних зрушень у зайнятості та фінансово-економічної кризи на профорієнтаційну діяльність.

Тема 2. Профорієнтація: сутність, напрями, завдання, принципи організації

Об'єктивна необхідність узгодженості в системі «людина-професія-суспільство» (ЛПС). Вплив трансформаційних змін в економіці на структуру попиту професій. Поєднання людини і професії. Вибір виду трудової діяльності.

Сутність і напрями профорієнтації. Профорієнтація як засіб вирішення суперечностей у системі ЛПС. Наслідки порушення збалансованості в системі ЛПС. Огляд наукових праць щодо варіантів встановлення взаємовідповідності якостей людини і вимог професії.

Форми профорієнтаційної діяльності та їх взаємозв'язок.

Функції та принципи профорієнтації.

Тема 3. Система управління профорієнтацією в Україні

Сутність і зміст системи управління профорієнтацією. Суб'єкти системи управління профорієнтацією. Об'єкти профорієнтаційної діяльності. Джерела фінансування профорієнтації. Напрями роботи з управління профорієнтацією в організації.

Нормативно-правове забезпечення профорієнтаційної діяльності в Україні. Законодавчі акти та керівні документи в системі управління профорієнтацією. Концепція державної системи професійної орієнтації населення.

Сучасний стан профорієнтації в Україні. Єдина технологія обслуговування населення (ЄТОНН) та Єдина інформаційно-аналітична система (ЄТАС).

Огляд наукових праць щодо зарубіжного досвіду управління профорієнтацією. Органи управління профорієнтацією в зарубіжних країнах.

Змістовий модуль 2. Застосування профорієнтаційних методів в роботі менеджера по персоналу

Тема 4. Основи професіографії

Поняття “професія” і “спеціальність”. Наукова полеміка щодо класифікації професій. Класифікація Є. Клімова. Карта світу професій (прогнозна мішень профконсультації). Державний класифікатор професій.

Вимоги професій до психофізіологічних якостей людини. Професії, що не ставлять особливих, підвищених вимог до психофізіологічних властивостей. Професії, що ставлять жорсткі вимоги до психофізіологічних функцій людини (професії за тимчасовим Переліком професій і спеціальностей, які вимагають професійного відбору).

Сутність професіографії. Професіограма та її структура. Види професіограм. Професіокарта. Психологічний профіль професії. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Складання професіограми за матеріалами спеціальних досліджень: аналіз виробничої документації, спостереження за працівником, моделювання трудового процесу, аналіз поведінки людини в екстремальних ситуаціях, алгоритмічний аналіз професії, експертне оцінювання.

Процедура розроблення психограми. Опитувальний лист американського психолога Отто Ліпмана. Метод узагальнень незалежних характеристик на основі Модифікованої карти особистості, розробленої К. Платоновим. Метод рангових матриць.

Тема 5. Професійна психодіагностика. Методи вивчення особистості з метою профорієнтації

Основи психодіагностики. Аналіз підходів різних авторів щодо вивчення інтелекту. Мультіфакторна теорія інтелекту Е. Торндайка та Л. Терстоуна. Монофакторна теорія інтелекту Ч. Спірмена. Ієрархічна модель інтелекту Ф. Вернона. Теорія про співвідношення природного та набутого в інтелекті Р. Кеттела. Теорія генетичної передбачуваності інтелекту Г. Айзенка та С. Барта.

Психологічна структура особистості. Фактори формування психологічної структури особистості. Психологічний профіль особистості. Психологічний паспорт (генеральна персонограма). Робоча персонограма.

Основні типи загальних здібностей та типи нервової системи за І. Павловим. Врахування типів темпераменту при визначенні особливостей поведінки, діяльності та спілкування людини, у професійному самовизначенні, проведенні профвідбору.

Типологія людини і професії. Моделі вивчення особистості: типологічна, факторна, динамічна. Типи особистості за Дж. Холландом.

Огляд наукових праць з дослідження сутності характеру за конституціональною, функціональною та динамічною теоріями. Характер як стійке індивідуальне поєднання рис особистості.

Методи професійної психодіагностики. Об'єктивні методи. Суб'єктивні методи. Проективні методи.

Методи візуальної психодіагностики. Професійні компетенції як інтегративні поведінкові характеристики, що сприяють успіху в роботі. Поведінкові індикатори як ознаки компетенцій, що забезпечують необхідні вміння в складних ситуаціях. Фактори формування професійних компетенцій та дослідження їхніх ознак у фахівців.

Поняття «інтелект» та його структура. Інтелект як глобальна, комплексна, інтегративна здатність. Визначення інтелекту за Д. Векслером як узагальненої здатності індивіда до доцільної поведінки, раціонального мислення, ефективної взаємодії з навколишнім світом.

Вербальний і невербальний інтелект. Біоекологічна модель інтелекту С. Сесі та Д. Лі.

Вимірювання інтелектуального потенціалу особистості. Шкала Д. Векслера. Класифікація рівнів інтелекту за коефіцієнтом IQ.

Психометрична модель інтелекту. Емоційний інтелект (EQ). Тест інтелектуального потенціалу особистості (ТП). Аналіз підходів різних авторів щодо вимірювання інтелекту.

Тема 6. Професійна інформація і професійна консультація, методи їх проведення

Професійна інформація: її сутність і зміст. Функції спеціалістів з профінформації. Носії інформаційних матеріалів. Огляд наукових праць щодо інноваційних підходів у проведенні профінформаційної діяльності: профорієнтаційний інтернет-портал «Живи і працюй в Україні!», електронні пристрої (тач-скрини) у навчальних закладах.

Вивчення наукової літератури щодо зарубіжного досвіду проведення профінформації. Досвід Німеччини щодо роботи регіональних центрів профінформації (ЦПІ).

Цілі, завдання та зміст професійної консультації. Форми профконсультації. Психодіагностичне дослідження властивостей людини. Застосування методу процентних рангів в обґрунтуванні можливого вибору професії.

Процедура встановлення оптимального співвідношення людини і професії. Професійний кліринг. Профдобір і профвідбір.

Етичні принципи діяльності профконсультанта.

Основні психолого-педагогічні вимоги до проведення індивідуальних бесід.

Тема 7. Професійний відбір кадрів

Сутність та основні характеристики профвідбору. Професійна готовність і професійна придатність. Рівні, типи та структура професійної придатності людини. Профвідбір за компетенціями. Види профвідбору та матеріали для його проведення.

Методи оцінювання персоналу та їх поєднання в процесі профвідбору. Методи оцінювання компетенцій. Діаграма значущості компетенцій для посади.

Сучасні технології проведення бесіди. Процедура (технологія) проведення співбесіди. Інтерв'ю – гайд для структурованої співбесіди щодо виявлення компетенцій за «STAR - моделлю». Методи збирання інформації під час співбесіди.

Вивчення наукової літератури щодо особливостей профвідбору кадрів у зарубіжних країнах.

Оцінювальні центри та нетрадиційні методи профвідбору в США.

Профвідбір за компетенціями у Великій Британії. Національний класифікатор професійної кваліфікації (НКПК). Визначення рівнів компетентності за системою НКПК.

Досвід японських і китайських фірм у галузі профвідбору.

Добір кадрів у Франції та Німеччині.

Характеристика відбору персоналу в Ізраїлі.

Тема 8. Професійна адаптація: сутність, види, зміст

Наукова полеміка щодо сутності профадаптації та її видів. Зміст і значення виробничої адаптації. Організаційно-економічна адаптація. Роль соціально-психологічної та рекреаційно-побутової адаптації.

Форми управління професійною адаптацією. Огляд наукових праць щодо Сучасні технології в навчанні та розвитку персоналу. Трансперсональний коучинг в системі формування компетенцій.

3. Індивідуальні завдання

1. Профорієнтаційна робота на виробництві: принципи, форми і методи організації.
2. Професіографія як процес вивчення й опису професії.
3. Психомоторна організація людини і методи її вивчення.
4. Методи профорієнтаційної і профконсультаційної роботи.
5. Профадаптаційна робота на підприємстві.
6. Соціальні, економічні і педагогічні чинники вибору професії.
7. Планування й організація роботи відділу кадрів з профорієнтації і профконсультації.
8. Професійна придатність і методи її вивчення.
9. Управління професійною орієнтацією і професійною освітою.
10. Впровадження системи заходів з профвідбору і розрахунок її економічної доцільності.
11. Підготовка професійних керівників.
12. Безперервне навчання працівників в контексті профорієнтації.
13. Вибір форм і змісту навчання працівників на конкретному підприємстві в межах профорієнтаційної діяльності служб управління персоналом.

14. Планування особистої ділової кар'єри, її зв'язок з безперервною освітою.
15. Ділові ігри як метод навчання й атестація кадрів. Методи оцінки ефективності витрат на персонал.
16. Методи оцінювання ефективності витрат на персонал в контексті профорієнтації.
17. Організація і планування трудової кар'єри працівників.
18. Психотехнології та акмеологічний підхід до навчання.
19. Апаратні методи профвідбору.
20. Характеристика інструментаріїв, які використовуються при профорієнтації (зокрема, опросники ДДО, Гювейши тощо).
21. Соціологічний аналіз професійної спрямованості особистості.
22. Специфіка профвідбору на профпридатність до професій типу "людина–людина".
23. Профвідбір на профпридатність до професій типу "людина–техніка".
24. Профвідбір на посаду менеджера з персоналу.
25. Програмно-цільовий підхід до профадаптації у виробничій сфері.
26. Тестування як метод профорієнтаційної роботи, його недоліки та переваги, вимоги до техніки проведення.
27. Вибіркова співбесіда як метод підбору кадрів.
28. Профорієнтаційна робота як державна політика в галузі працевлаштування.
29. Система профорієнтаційної роботи.
30. Соціально-економічний аспект профорієнтаційної роботи.
31. Медико-біологічний аспект профорієнтаційної роботи.
32. Основні типи самовизначення людини.
33. Особливості самовизначення людини як процесу.
34. Різниця між професійним самовизначенням і вибором виду діяльності.
35. Мотивація професійного самовизначення.

4. Рекомендована література

Основна

1. Державний класифікатор професій ДК 003 - 2010.
2. Концепція державної системи професійної орієнтації населення, затверджена Постановою КМ України від 17 вересня 2008 р. № 842 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF>
3. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів №142. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_057
4. Гладкова В.М. Профорієнтація : навч. посіб./ В.М. Гладкова. – Львів : Новий-Світ, 2007.
5. Кожан Т.О. Професійна орієнтація. Навч. посібник. – К.: КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2009. – 255 с.
6. Боровський А. Б. Система методів професійної орієнтації: Навч. - метод. посіб. – Книга 1. Методики профорієнтаційної роботи (додатки) / А. Боровський, Т. М. Потапенко, Г. В. Щокін. – К.: МАУП, 1993. – 164 с.
7. Конспект профорієнтаційного заняття «Професії майбутнього» : наук. - практ. реком./ Л.М. Капченко, Н.В. Савченко, Н.В. Ортікова, Н.В. Балашова, Л.Й. Літвінчук, О.В. Грамма. – К. : ІПК ДСЗУ, 2017. – 35 с. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/konspekt-proforiyentaciyного-zanyattya-profesiyi-maybutnogo-2017>
8. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. - К. : Ніка-центр, 2006. - 536 с.
9. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.

10. Путівник профорієнтації : наук. - практ. реком. / Н.Г. Джинчарадзе, Л.Й. Літвінчук, Н.В. Савченко, Н.В. Ортікова, Н.В. Балашова, О.В. Грамма, М.В. Богуслав. – К. : ІПК ДСЗУ, 2018. – 43 с.– Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/putivnyk-proforiyentaciyi-2018>

Додаткова

11. Закон України «Про зайнятість населення» статті 7, 32, 33
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 р. № 469-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення»
13. Наказ Міністерства соціальної політики України від 03.01.2013 № 2 «Про затвердження Порядку надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, послуг з професійної орієнтації осіб»
14. Блінов О. А. Психологія праці: Курс лекцій. – К. : КиМУ, 2009. – 269 с.
15. Вітківська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Вітківська. - К. : Наук. світ, 2001. - С. 64-74.
16. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації / За ред. В.Ф. Моргуна. Навчальний посібник. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2010. – 168 с
17. Гончарова Н.О. Основи вибору професії : консультативний тренінг / Н.О.Гончарова / за ред. В.Ф.Моргуна. – Полтава : АСМІ, 2007. - 48 с
18. Климов Е. А. Як обирати професію. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К.: Просвіта, 1990. – 159 с
19. Маклаков А.Г. Профессиональный психологический отбор персонала.: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2008.
20. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних / Метод. посібник. Кн. 1.2. – К.: Наук.-метод. центр ІПК ДСЗУ, 2000.
21. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних / Метод. посібник. Кн. 3. – К.: Наук.-метод. центр ІПК ДСЗУ, 2002.
22. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення: Постанова КМ України від 17.09.2008 р. № 842 // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 182.
23. Про тимчасовий Перелік професій та спеціальностей, що вимагають професійного відбору // Зб. нормат., інструкт. та метод. матеріалів з питань проф. орієнтації незайнятого населення та інших категорій громадян. – К.: ДЦЗ; Ін-т підготовки кадрів ДСЗ, 1997.
24. Професії майбутнього : аналіт. записка / [Джинчарадзе Н.Г., Мар'яненко Г.І., Ортікова Н.В.]; за заг. ред. Р.В. Войтович. – К. : ІПК ДСЗУ, 2018. – 24 с. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/analitichna-zapyska-profesiyi-maybutnogo-2018>
25. Синявський В. В. Професіограми і психограми робітничих професій : [метод. посіб. / В. В. Синявський, Д. В. Гоменюк] ; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, Навч.-наук. центр проф.-техн. освіти. – К. : Київ. Русь, 2008. – 77 с.

5. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Класифікатор професій ДК 003:2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dk003.com/>
2. <http://www.management.com.ua/hrm/> – вітчизняний інтернет-портал для управлінців, розділ «Персонал» наповнюється статтями та матеріалами для практичного застосування у HR-менеджменті.
3. <http://www.hrliga.com/> – спільнота кадровиків і фахівців з управління персоналом – новини, статті, журнал «MeНеджеR по персоналу».
4. <http://profi.dcz.gov.ua/tests/> – Державна служба зайнятості – Платформа профорієнтації та розвитку кар'єри.

5. <https://www.dcz.gov.ua/storinka/profesiyna-oriyentaciya> – Державна служба зайнятості – Професійна орієнтація.
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Державна служба статистики України.
7. <http://zakon.rada.gov.ua/> – Законодавство України